

کتابت مولانا سید سلیمان ندوی مدظلہ العالی

۲۰
۱۴۲۰

۳۴
۱۴۲۰

مُساَفر

معنی

سیاحت چند روزہ افغانستان

(اکتوبر ۳۳ء)

اقبال

۱۹۳۳ء

۵۵۶۵۶
۱۵۳/۱۵۳
۸۰۱۲۹۴۳

مُسَافِر

معنی

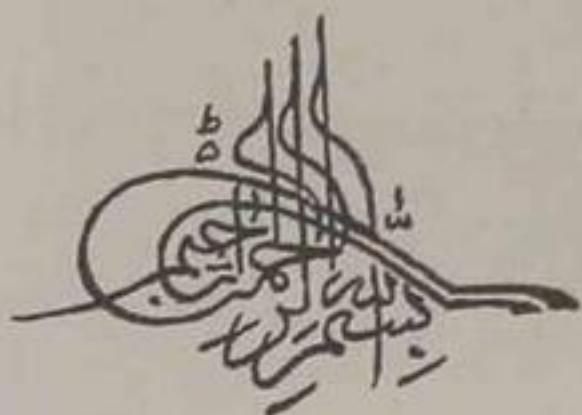
سیاحت چند روزه افغانستان

(اکتوبر ۳۳ء)

اقبال

۱۹۳۴ء

(کاپی رائٹ)



نادر افغان شه درویش خو
 رحمت حق بر روان پاک او
 کار ملت محکم از تدبیر او
 حافظ دین مبین شمشیر او
 چون ابوذر خود گداز اندر نماز
 ضربش هنگام کین خارا گداز!
 عهد صدیق از جانش تازه شد!
 عهد فاروق از جانش تازه شد!

از غم دین در دوش چوں لاله داغ
در شبِ خاور وجود او چسراغ!

در نگاشش مستی اربابِ ذوق
جو هر جانش سراپا جذب و شوق
خسروی شمشیر و درویشی نگه
هر دو گوهر از محیطِ لاله!

فقر و شاهی و ارداتِ مصطفی است!
این تجلیهای ذاتِ مصطفی است!

این دو قوت از وجودِ مومن است
این قیام و آن سجودِ مومن است
فقر سوز و درد و داغ و آرزوست
فقر با درخون تپیدن آبِ روست

فقرِ نادر آندرِ نوحِ تمپید
 آفرینِ برهمنِ آں مردِ شهید
 اے صبا اے رہ نورِ دینِ گام
 در طوافِ مرقدش نرملکِ خرام
 شاه در خواب است پا آہستہ نہ
 غنچہ را آہستہ تر بجش اگرہ

از حضورِ او مرا فرماں رسید
 آنکہ جانِ تازہ در خاکم دمید
 سوختیم از گرمیِ آوازِ تو
 اے خوش آں قومے کہ داند رازِ تو
 از عنیم تو ملت ما آشناست
 می شناسیم این نواہا از کجاست!

اے باغوشِ سحابِ ماچو برق
 روشن و تابندہ از نورِ تو شرق
 یک زماں در کوہِ سارِ ما درخش
 عشق را باز آں تب و تابِ به بخش
 تا کج باد و بربد ما با شتی اسیر
 تو کلیمی راہِ سینائے بکیر!

طے نمودم باغ و راغ و دشت و در
 چون صبا بگذشتم از کوہ و کمر
 خمیر از مردانِ حق بیگانه نیست
 و در دل او صد ہزار افسانہ است
 جاوہ کم دیدم از وچپیدہ تر
 یاوہ گرد و در حنم و پیش نظر

سبزہ وردا مان کہسار شش مجوسے
 از ضمیر شش بر نیاید رنگ بوسے
 سر زینے کبک او شاہیں مزاج
 آہوئے او گیر داز شیراں خراج!
 در فضائش جبرہ بازاں تیز چنگ
 لرزہ بر تن از نہیب شاں پلنگ!
 لیکن از بے مرکزی آشفتنہ روز
 بے لطف نام و نامت نام و نیم سوز!
 فرّ بازاں نسبت در پرواز شاں
 از تدر واں لپت تر پرواز شاں!
 آہ قحط بے تب و تاب حیات
 روزگار شش بے نصیب انوار دات!

آں یکے اندر سجود این در قیام
 کار و بارش چون صلوات بے اہم!
 ریز ریز از سنگ و مینائے او
 آہ! از امروز بے فردائے او!

خطاب بہ اقوام سرحد

اے ز خود پوشیدہ خود را باز یاب
 در سلمانی حرام است این حجاب!
 رمز دین مصطفیٰ دانی کہ چسبیت
 فاش دیدن خویش را شامش ہیست!
 چسبیت دین؟ در یافتن اسرار خویش
 زندگی مرگ است بے دیدار خویش

اے مسلمانے کہ بیتِ دلخوشی را
از جہانے برگزیند دلخوشی را

از ضمیر کائنات آگاہ اوست
تنیغِ لاموجودِ الا اللہ اوست

در مکان و لامکان غوغائے او
نہ سپہر آوارہ در پهنائے او

تا دلش سرے ز اسرارِ خداست
حیف اگر از خوشیتن نا آشناست

بندۂ حق و ارثِ پیچیدہاں
اونگنِ خبد و رجبانِ دیگران

تا جہانے و گیرے پیدا کنند
ایں جہانِ کہنہ را بزمِ نند

زنده مرد از غیر حق دارد دُشمن راغ

از خودی اندر وجود او چسب راغ!

پائے او محکم بر زم خیر و شر

ذکر او شمشیر و تکر او سپر

صبحش از بانگے کہ بر خیزد ز جاں

نے ز نور آفتاب خاوراں!

فطرتِ او بے جہات اندر جہات

او حریم و در طوافش کائنات

قَرۃ از گردِ رایش آفتاب

شاہد آمد بر عروج او کتاب

فطرتِ او را کشاد از ملت است

چشمِ او روشن سواد از ملت است!

55656
153/153
0012943

۱۱

اند کے گم شولہبتہ آن و خبر
باز اے ناواں بخولشیں اندر نگر
درجہاں آوارہ بچیا رہ
وحدتے گم کردہ، صد پارہ
بند غیر اللہ اندر پائے تست
داغ از داغ کہ در سیمائے تست
خمیریل! از مکہ پنہانی بترس
از ضیاع روح افغانی بترس
ز آتش مردان حق می سوزمت
نکمت از پیر روم آموزمت
”رزق از حق جو مجو از زید و عمر
مستی از حق جو مجو از بنگ و حمر

گل محسّر گل را مخور گل را مجو
 زانکه گل خوار است و آنم ز رورو
 دل بجوتا جاوداں باشی جواں
 از تحبلی چہ ات چوں ارغواں
 بندہ باش و بر زمین رو چوں سمند
 چوں حبتازہ نے کہ برگردن برند
 شکوہ کم کن از سپہر لاجورد
 جز بگرد آفتاب خود نگرد
 از مصتام ذوق و شوق آگاہ شو
 ذرہ؟ صیّا و محسّر و ماہ شو
 عالم موجود را اندازہ کن
 در جہاں خود را بلبند آوازہ کن

برگ و سازِ کائنات از وحدت بہت
 اندریں عالمِ حیات از وحدت بہت
 در گذر از رنگ و بو ہائے کہن
 پاک شواز آرزو ہائے کہن
 ایں کہن سماں نیز زو باد و جو
 نقش بند آرزوئے تازہ شو
 زندگی بر آرزو دار و اساس
 خویش را از آرزوئے خود شناس
 چشم و گوش و ہوش تیز از آرزو
 مشیتِ خاک کے لالہ خیز از آرزو
 ہر کہ تحسین آرزو در دل نہ کشت
 پائمال و گیراں چوں سنگ و خشت

آرزو سدا یه سلطان و میر
 آرزو جامِ جہاں بین فقیہ
 آب و گل را آرزو آدم کنند
 آرزو ما را از خود محرم کنند
 چون شرار از خاکِ ما بر می جند
 ذرّه را پهنائے گرد و می دهد!
 پور آذر کعبه را تهمید کرد
 از نگاہ خاک را اسیر کرد
 تو خود می اندر بدن تهمید کن
 مشقتِ خاکِ خویش را اسیر کن

مسافر وارد می شود به شهر کابل حاضر میشود

بخصوصاً علیحضرت شهید

شهر کابل! خطه جنت نظیر

آب حیوان از درگ تماش گنجید

چشم صائب از سوادش سرمه چین

روشن و پائنده باد آں سرزمین

در طلام شب سمن زارش نگر

بر لباط سبزه می غلطد سحر!

○ مرزا صائب تبریزی در مدح کابل میگوید:-

”خوشا وقتی که چشم از سوادش سرمه چین گردد“

آں دیارِ خوش سواد آں پاک بوم
 بادِ او خوشتر بادِ شام و روم
 آبِ او براق و خاشش تا بناک
 زنده از موج نسیمش مرده خاک

ناید اندر حرف و صوت اسرارِ او
 آفتابانِ خفتہ در کہسارِ او
 ساکنانش سیرِ شیم و خوش گهر
 مثلِ تیغ از جوہرِ خود بے خبر
 قصرِ سلطانی کہ ہمش و لکشا ست
 زائران را گردِ راہش کمیاست
 شاہ را دیدیم در اں کاخ بلند
 پیشِ سلطانے فقیرے دردمند

حُسن او اقلیم دلسار اکتشود
 رسم و آئین ملوک آغوبانه بود
 من حضور آن شهر والا گهر
 بینوا مردی بدر بارِ عیش
 جانم از سوزِ کلاشش در گداز
 دست او بوسیدم از راه نیاز
 پاوشا به خوش کلام و ساده پوشش
 سخت کوش و نرم نخ و گرم جوشش
 صدق و اخلاص از نگارِش آشکار
 دین و دولت از وجودش استوار
 خاکی و از نوریاں پاکیزه تر
 از ممتاع فقر و شاهی باخبر

درنگاہش روزگارِ شرق و غرب

حکمتِ او را ز دایِ شرق و غرب

شهریارِے چوں حکیمانِ نکتہ دانا

راز دانا مد و جزیرِ امتا

پرده ها از طلعتِ معنی کشود

نکتہ پائے ملک و دیں را و نمود

گفت از آن آتش که داری در بدن

من ترا دانم عزیزِ خوشی تن

هر که او را از محبتِ رنگ و بوست

درنگاہم ہاشم و حمود و است

در حضورِ آلِ مسلمانِ کریم

ہدیہ آوردم ز تہِ آن عظیم

گفتم این سرمایہ اہل حق است
در مہر و حیات مطلق است

اندرو ہر اہت دارا انتہا است

جہد را از نیر و نئے او خیر کشا است

نقشہ سرم بخون او و وید

دانه دانه اشک از چشمش چکید

گفت نادر در جہاں بے چارہ بود

از غم وین و وطن آوارہ بود

کوہ و دشت از خطر اہم بیخبر

از غمسان بے حسابم بیخبر

نالہ با بانگ ہزار آہ میختم

اشک با جوتے بہار آہ میختم

غیر تہ آن غمگسارِ من نہ بود
 توتشس ہر باب را بر من کشود
 گفت گوئے خسرو والا نژاد
 باز با من جذبہ ہر شار داد
 وقتِ عصر آمد صدائے لصلوات
 آن کہ مومن را کند پاک از جہات
 انتہائے عاشقتاں سوز و گداز
 کردم اندر اقتدائے او نماز
 راز ہائے آن قیام و آن سجود
 جز بہ بزمِ محسراں نتوان کشود!

بر هزار شهینشاه بابر خلد آشیانی

بیا که ساز فرنگ از نوا بر افتاد هست
 درون پرده او نغمه نصیبت فریاد هست!
 زمانه کهنه بتان را هزار بار آرد هست
 من از حرم نگذشتم که بچینه بنیاد هست
 درفش ملت عثمانیان دوباره بلند
 چه گوئمت که به تیموریان چه افتاد هست!
 خوشا نصیب که خاک تو آرمید اینجا
 که این زمین ز طلسم فرنگ آزاد هست!
 هزار متر به کابل نکوتر از دلی هست
 که آل عجزه عروس هزار داماد هست!

درون دیده نگه دارم اشکِ خونین را
 که من فقیرم و این دولتِ خدا داد است
 اگر چه پیرِ مردم و رولایله دارد
 کجای نگاه که برنده تر ز پولاد است

سفر به غزنی و زیارتِ مزارِ حکیم سنائی

از نواز شهابی سلطان شهید
 صبح و شام و صبح و شام روزِ عبید
 نکته سنج خاوران بهندی فقیر
 میهمان خسرو کیوان سبیر
 تاز شهر خسروی کردم سفر
 شد سفر بر من سبک تر از حضر

سینه بجشاد مآب باں باطی که پار
لاله رست از نیض او در کو بهار

آه! غزنی آن سریم علم و فن
مغزدار شیر مردان کهن
دولت محمور را زیبا عروس

از حنا بندان او دانه طوس
خفته در خاکش حکیم غزنوی
از نوای او دل مردان قوی

آن حکیم غیب آن صاحب مقام
تُرک جوش رومی از ذکرش تمام
من زُپیدا او ز پنهان در سرور

هر دو را سرمایہ از فوق حضور

اولقاب از چهره امیساں کشود

فکر من تفتدیر مومن وانمود

هر دور از حکمت قرآن سبق

اوز حق گوید من از مردان حق

در فضائے مرتد او سو ختم

تامتار ع ناله اند و ختم

گفتم ای بنیده اسرار جاں

بر تور و شن این جهان و آن جهان

عصر ما و ارفقه آب و گل است

ایل حق را مشکل اندر مشکل است

مومن از افرنگیساں دید آنچه دید

فتنه ها اندر حرم آمد پدید

تانگاہِ او ادب از دل نخورد
 چشمِ او را جلوۂ افرونگ بُرد
 اے حکیمِ غیبِ امامِ عارفان
 پختہ از فیضِ تو خامِ عارفان
 آنچہ اندر پردۂ غیب است گوئے
 بکہ آبِ رفته باز آید بجوئے

روح حکیم سنائی از بهشت ہیں

جواب می ہد

رازدانِ خمیہ و شرِ شتم ز فقر
 زندہ و صاحبِ نظرِ شتم ز فقر

یعنی آن فقرے کہ داند راہ را

بہیند از نورِ خودی اللہ را

اندرونِ خویش جوید لالہ

در تہِ شمشیر گوید لالہ

فکرِ جاں کن چوں زماں بر تنِ متن

ہمچو مرداں گوے در میدانِ فکن

سلطنتِ اندر جہانِ آب و گل

قیمتِ اوقطہ از خونِ دل

مومنان زیرِ سپہرِ لاجورد

زندہ از عشقِ اندونے از خوابِ خود

می ندانی عشقِ مستی از کجاست؟

ایں شعاعِ آفتابِ مصطفیٰ است

زنده تا سوز او در جان تست
 این نگه دارنده ایمان تست
 باخبر شو از رموز آب و گل
 پس بزن بر آب و گل کسیر دل
 دل زدین سر چشمه هر قوت هست
 دین همه از معجزات صحبت هست
 دین مجو اندر کتب اے بنخیر
 علم و حکمت از کتب دین از نظر
 بو علی دهنده آب و گل است
 بنخیر از خستگیاں دل است
 نیش و نوش بو علی سینا بهل
 چاره ساز یهائے دل از اہل دل

مصطفیٰ بحر است و موج او بلند

خیز و ایں دریا بجوئے خویش بند

مَدّتے بر سائش بچیدہ

لطمہ مانے موج او نا دیدہ!

یک زمان خود را بدریا در فنگن

تا روانِ رفته باز آید بہ تن

اے مسلمان جز براہِ حق مرو

نا امید از رحمتِ عامِ مشو

پردہ بگذار آتشکارائی گزین

تا بہ لرزد از سجود تو زمین

دوش دیدم فطرتِ بنیاب را

روحِ آلِ ہنگامہ اسباب را

چشم او بر زشت و خوب کائنات
 در نگاه او غنیوب کائنات
 دست او با آب و خاک اندر ستیز

آں بهم پیوسته و این ریز ریز
 گفتش در جستجوی کسبستی؟
 در تلاشش تار و پوس کسبستی؟

گفت از حکم خدائے ذوالمنن
 آدمے نو سازم از خاکِ کهن!
 مشقت خاکے را بصد رنگ آزمود

پے پے تابید و سنجید و فرود
 آخر اورا آب و رنگِ لاله داد
 لا اِلهَ اندر ضمیر او نہاد

باش تا بینی بهار و گریه

از بهار پاستا رنگین تره

هر زمان تدبیر ما دار و رقیب

تا نگیری از بهار خود نصیب

بر درون شاخ گل دارم نظر

غنچه ها را دیده ام اندر سفر!

لاله را در وادی و کوه و دمن

از ویدن باز نتوان داشتن

باشند مرده که صاحب جستجو هست

نغمه را کو هر نوز اندر گلو است!



بر مزارِ سلطان محمود علیہ الرحمۃ

خیزد از دل ناله لای خستیار

آہ! آں شہرے کہ انجیب بود پار!

آں دیار و کاخ و کو ویرانہ ایست

آں شکوہ و فال و فرا فسانہ است

گنبدے! در طوفِ وحسینج بریں

تزییتِ سلطان محمود است این!

آنکہ چوں کو دک لب از کوثر شست

گفت در گہوارہ نام او نخست

برق سوزاں تیغ بے زہن سار او

دشت و در لمر زندہ از بلعین سار او

زیر گردون آیت الله راتش
 قدسیاں قرآن سراب تر تیش
 شوخی و تکرم مرا از من ربود
 تا نبودم در جهان دیر و زود
 رخ نمود از سینه ام آن آفتاب
 پر و گیها از فروغش بے حجاب
 مهر گردون از جلالتش در رکوع
 از شعاعش دوشش می گرد و طلوع!
 وار بهیدم از جهان چشم و گوش
 فاش چون آمد ز دیدم صبح دوش
 شهر غزنیں! یک بهشت رنگ بو
 آبجو با نعیمه خواں در کاخ و کو

قصر ہائے او قطار اندر قطار
 آسماں باقبتہ ہالیش ہم کتار
 نکتہ پنج طوس را دیدیم بہ بزم
 شکر محمور را دیدیم بہ رزم
 روح سیر عالم اسرار کرد
 تا مرا شوریدہ بیدار کرد
 آں ہمہ مشتاقی و سوز و سرور
 در سخن چوں رند بے پروا جسور
 تخم اشکے اندراں ویرانہ کاشت
 گفت گویا با خدائے خویش داشت
 تا نبودم بخیبہ از راز او
 سوختم از گرمی آواز او

مناجاتِ مردِ شوریده در پیرانه غزنی

لاله بهر یک شعاع آفتاب

دارد اندر شاخ چندین پیچ و تاب

چوں بهار او را کند عریان و فاش

گویش جز یک نفس اینجا میباش!

هر دو آمد یک گداز ساز و برگ

من ندانم زندگی خوشتر که مرگ!

زندگی پیهم مصافحِ نیش و نوش

رنگِ نعم امروز را از خونِ نوش!

الاماں از مکرِ ایامِ الاماں

الاماں از صبح و از شامِ الاماں!

اے خدا اے نقش بند جان و تن
 با تو این شوریدہ دار و یک سخن
 فتنہ ہا بینم دریں دیر کہن
 فتنہ ہا در خلوت و در انجمن
 عالم از قفت دیر تو آمد پدید
 یا خدا اے دیگر اورا آفرید
 ظاہر شمس صلیح و صفا باطن ستیز
 اہل دل را شیشہ دل ریز ریز
 صدق و اخلاص و صفا باقی نماند
 "آں قدح لشکست و آں ساقی نماند"
 چشم تو بر لالہ رویان فرنگ
 آدم از افسون شاں بے آب و رنگ

از کہ گیر در ربط و ضبط این کائنات ؟
 اے شہیدِ عشوۂ لات و منات !
 مردِ حق آن بندہ روشن نفس
 نائبِ تو در جہاں ابد و دوس
 او بہ بند فقرہ و نثرند وزن
 گر تو انی سو مناتِ او شکن !
 این مسلمان از پرستارِ ان کیفیت ؟
 در گریبانش یکے ہنگامہ نصیبت !
 سینہ اش بے سوز و جاننش بے خروش
 او سراپیلِ است و صورِ او خموش !
 قلبِ او نہ محکم و جاننش نہ نرند
 در جہاں کالائے او نا ارجمند

در مصافِ زندگانی بے ثبات
دارد اندر استیلاّت منات!

مرگ را چون کافراں داند هلاک
آتش او کم به مانند خاک!

شعله از خاک او باز آفرین
آل طلب آن جستجو باز آفرین

باز جذب اندرون او را بده

آل حسنون و وفات او را بده

شرق را کن از وجودش استوار
صبح فردا از گریانش برآر!

بحرِ احمر را بچوبِ او شکاف

از شکویش لرزه افکن به قاف!

قندھار و زیارت خرقہ مبارک

قندھار آن کشورِ سینوسواد

اہلِ دل را خاکِ او خاکِ مراد

رنگِ ما بوِ ما ہواِ ما آبِ ما

آبِ ما تابندہ چوں سیما بِ ما

لالہ ما در خلوتِ کہسارِ ما

نارِ ما تیغِ بستہ اندر تارِ ما

کوئے آں شہرِ بہت ما را کوئے دوست!

سارِ باں بر بستہ محلِ سوئے دوست

می سدریم و گیر از یارانِ نخبہ

از نوائے ناقہ را آرم بوجہ!

غزل

از دیر مخاں آیم بے گردش صہبامست!
 ورنہ نزل لاکہ بودم از بادہ الاامست!
 و انعم کہ نگاہ او طرف ہمہ کس بیند
 کرد است مرا ساقی از عشوہ و ایامست!
 وقت است کہ بکشایم میخانہ رومی باز
 پیران حرم دیدم در صحن کلیسا مست!
 این کار حکیمے نیست اما ان کلیمے گیر
 صد بندہ سال مست یک بندہ دریا مست!
 دل را سپین بردم از باد سپین افسرد
 میرد بہ خیا بانہا این لالہ صحرامست!

از حرفِ دلاویزش اسرارِ حرم پیدا
دی کافر کے دیم در وادی بطحاست!

سینا است کہ فاران است؟ یارب چچ مقام است این؟

ہر ذرّہ خاکِ من چشمے است تماشاست!

حشرۃ آل برزخ لا یغیان
ویدش در نکتہ "لی خرقتان"

دین او آئین او تفسیرِ کل
و حربین او خطِ تفسیرِ کل

۵۔ برزخ لا یغیان۔ تلمیح بایہ قرآن

۵۔ لی خرقتان الفقراء و الجمہاء۔ حدیث

عفتل را او صاحبِ سرار کرد
عشق را او تنیخ جوهر کرد

کاروانِ شوق را او منزل است
ماه همه یک مشیتِ خاکیم او دل است
آشکارا و پیدش اسرارِ ماست
در ضمیرش مسجدِ اقصائے ماست

آمد از پیراهنِ او بوی او
داد ما را نعرهٔ اَللّٰهُ هُوَ

با دل من شوقِ بے پروا چه کرد
با دِه پُر زور با میبنا چه کرد

رقصد اندر سینہ از زور جنوں!

تا ز راه دیدہ می آید بروں!

گفت من جب بر یلم و نور بسین!

پیش ازیں اور اندیدم این چنین!

شعر رومی خواند و خندید و گریست

یا رب این دیوانہ فرزانہ کیست!

و حرم با من سخن زندانہ گفت!

از مے و مِخ زادہ و پیمانہ گفت!

گفتش این حرف بے باکانہ چیست

لب فرو بند این مہت نام خاشی بہت

من ز خون خویش پروردم ترا

صاحب آہ سحر کردم ترا

باز یاب این نکته را ای نکته رس
 عشق مردان ضبط احوال است بس
 گفت عقل و هوش آزار دل است
 مستی و دافستگی کار دل است
 نعره زدن و تافت و اندر سجود
 شعله آواز او بود، او نبود!

بر مزار حضرت احمد شاه بابا علیه الرحمۃ
 موسس ملت افغانستان

تربت آن خسرو روشن ضمیر
 از ضمیرش ملت صورت پذیر

گنبدِ اورا حرم داند سپہر
 با فروغ از طوفِ اوسیمائے مہر
 مثلِ فاتحِ آں امیرِ صفِ شکن
 سکہ زوہم با تسلیمِ سخن
 ملتے را داد ذوقِ جستجو
 قدسیاں تبیجِ خواں بر خاکِ او
 از دل و دستِ گہر ریزے کہ داشت
 سلطنتِ ہار و بے پروا گذاشت
 مہمتِ سنج و عارف و شیر زن
 روحِ پاکش با من آمد در سخن

گفت می دانم محبت تو کجا هست
 نعمت تو خاکبسا را کی میا هست
 خشت سنگ از فیض تو دارا هست
 روشن از گفتار تو سینا هست
 پیش ما اے آشنای کوی دوست
 یک نفس نشین که داری بوی دوست
 اے خوش آں کو از خود می آئینه ساخت
 وند راں آئینه عالم را شناخت
 پیر گردید این زمین و این سپهر
 ماه کور از کور چشمی هائے مهر
 گرمی هسنگامه می بایدش
 تانختیں رنگ بوی باز آیدش

بندہ مومن سراپا کی کند
 بانگ اور ہر کہنہ را برہم نہند
 اے تراحق واد جان ناشکیب
 تو ز سیر ملک دیں واری نصیب
 فاش گو با پور تا در فاش گوے
 باطن خود را بہ ظاہر فاش گوے

خطبات پادشاہ اسلام علیہ السلام حضرت غلام شاہ

ایڈہ اللہ بنصرہ

اے قبائے پادشاہی بہ تو راست
 سایہ تو خاک مارا کیمیا است

خسروی را از وجود تو عیار
 سطوت تو ملک دولت را حصار
 از تو ای سرمایہٗ فتح و ظفر
 تخت احمد شاه را نشانے دگر

سینهٔ ما بے مهر تو ویرانه به
 از دل و از آرزو بیگانه به
 آنگوں تیغی که داری در کمر
 نیم شب از تاب او گردد سحر
 نیک می دانم که تیغ نا دراست
 من چه گویم باطن او ظاہر است!
 حرف شوق آورده ام از من پذیر
 از فقیرے رمز سلطانی بگیر

اے نگاہِ تو ز شاہیں تیز تر
 گردِ این ملکِ خدا وادے نگر
 اینکہ می بینیم از تقدیرِ کلیت؟
 چسبیت آن چیزے کہ می بالست و غسبت؟

روز و شب آئینہ تدبیرِ ماست
 روز و شب آئینہ تقدیرِ ماست!
 باتو گوئیم اے جوانِ سخت کوشش
 چسبیت فردا؟ دخترِ امروز و دوش!

ہر کہ خود را صاحبِ مروز کرد
 گردِ او گردد سپہرِ گردِ گرد
 او جهانِ رنگ و بو را آبروست
 دوش از او مروز از او فردا از اوست!

مرد حق سرمایه روز و شب است
زانکه او تفت دیر خود را کوی است

بندۀ صاحب نظر پیرام
چشم او بینای تفت دیرام
از نگاہش تیزتر شمشیر نیست
ما همه نخچیر! او نخچیر نیست!

لرزد از اندیشه آن نخبه کار
حادثات اندر بطون روزگار!

چوں پدر اهل مہن را دوست دار
بندۀ صاحب نظر را دوست دار

همچو آن خلد آشیای بیدارزی
سخت کوشش و پیردم و کزارزی

می شناسی حسنی کز ار حسیت؟
 این مقامی از مقامات علی است
 مهتاس را در جهان بے ثبات
 نیست ممکن جز بکداری حیات
 سرگذشت آل عثمان را نگر
 از فریب غریباں خویش جگر
 تاز کداری نصیب داشتند
 در حباں و گیر علم فراشتند
 مسلم ہندی چرا میداں گذاشت؟
 بہمت او بوسے کداری نداشت!
 مشیت خاش آسچناں گردیدہ نمر
 گرمی آواز من کارے نکرد!

ذکر و منکرِ نادری در خون تست
 قاپری بالوبری در خون تست
 اے فروغ دیدہ برناؤ سپر
 سرکار از ہاشم و محمود گیسر
 ہم از اں مرفے کہ اندر کوہ و دشت
 حق ز تیغِ اولبت آوازہ گشت
 روز ہاشب ہا تپیدن می توان
 عصر و بگرہ سیریدن می توان
 صد جہاں باقی است در تر آں ہنوز
 اندر آیتش یکے خود را بسوز

باز فحشاں را ازاں سوزے بہن
 عصر اور آ صبح نوروزے بہن
 ملتے گم گشتہ کوہ و کمر
 از عینیش دیدہ ام چیزے دگر
 زانکہ بود اندر دل من سوز و درد
 حق ز تقدیرش مرا آگاہ کرد
 کار و بارش را نکو سنجیدم
 آنچہ پنهان است پیدا دیدہ ام
 مرد منیداں زندہ از اللہ ہوسست
 زیر پائے او جہان چار سوسست
 بندہ کو دل بغیر اللہ نہ بست
 می توان سنگ از زجاج او شکست

اونیکنجد در جہان چون و چہند
 تہمت ساحل بایں دریائے بند
 چوں زر و نئے خویش برگیرد حجاب
 او حساب است ثواب است عذاب
 برگ و ساز ما کتاب و حکمت است
 این دو قوت عہد تبار ملت است
 آں فتوحات جہان فوق و شوق
 این فتوحات جہان تحت فوق
 ہر دو نعمت خداے لایزال
 مومنوں را آں جمال است این جلال
 حکمت اشیا فرنگی زاد نیست
 اصل او جز لذت ایجاد نیست

نیک اگر بینی مسلمان زاده هست
 این گهر از دست ما افتاده هست
 چوں عرب اندر اروپا پرکشاد
 علم و حکمت را بتادگیر نهاد
 دانه آن صحرائشیناں کاشتند
 چهلش از فرنگیاں برداشتند
 این پری از شیشه اسلاف است
 باز صیدش کن که او از قاف است
 بس کن از تهذیب لا دینے گیر
 زان که او با اہل حق دار و ستیز
 فتنہ ہا این فتنہ پرداز آورد
 لات و عزے و حرم باز آورد

از فسونش دیده دل نابصیر
 روح از بے آبی آتش نمیر!
 لذتِ بیتابی از دل می برد
 بلکه دل ز پس پیکر گل می برد
 کهنه و زردی غارتِ او بر ملاست
 لاله می نالد که داغِ من کجاست!
 حق نصیب تو کند ذوقِ حضور
 باز گویم آنخپه گفتم در زبور
 مردن و هم زیستن اے نکته رس
 این همه از اعتبارات است و بس
 مردِ کر سوزِ نوا را مرده
 لذتِ صوت و صدا را مرده

پیش چنگے مست و مستور است کور
 پیش رنگے زند و در کور است کور
 روح با حق زنده و پابنده است
 ورنه این را مرده آن را زنده است
 آنکه حقی لایموت است آمد حق است
 زیستن با حق حیات مطلق است
 هر که بے حق زیست جز مردار نیست
 گرچه کس در ماتم اوزار نیست
 بر خور از دست آں اگر خواهی ثبات
 در ضمیرش دیده ام آب حیات
 می دهد مارا پیام لا تخف
 می رساند بر ممت پیام لا تخف

قوتِ سلطان و سیرازِ لاله

ہمیتِ مروتیہ سیرازِ لاله

تا دو تیغِ لالہ و لاله داشتیم

مَا سَوَّلَ اللَّهُ رَأْيَ شَانِ نَكْذَاشْتِیم

خاوراں از شعلہ من روشن است

اے خنکِ مروتیہ کہ در عصرِ من است

از تب و تابِ نصیبِ خود بگیر

بعد ازین ناید چو من مروتیہ

گوہرِ دریائے قرآنِ سفیہ ام

شرحِ رمزِ صِبْغَةِ اللَّهِ گفتہ ام

با مسلمانان غمِ بخشیدہ ام

کہنہ شاخِ رائے بخشیدہ ام

عشق من از زندگی دار و سراغ
 عقل از صہبائے من روشن یارغ
 نکتہ ہائے خاطر افرونے کہ گفت؟
 با مسلماناں حرف پر سوزے کہ گفت؟
 بچو نے نالیدم اندر کوہ و دشت
 تا مقامِ خویش بر من فاش گشت
 حرفِ شوق آموختم و اسوختم
 آتشِ افسردہ باز افروختم
 با من آہ صبحگاہ ہے دادہ اند
 سطوتِ کوہ ہے بجاہ ہے دادہ اند
 دارم اندر سینہ نورِ لاکا لاکہ!
 در شرابِ من سرِ لاکا لاکہ!

فکرِ من گروں مسیّر از فیضِ اوست!
 جوئے سائل ناپذیر از فیضِ اوست!
 پس بگیر از بادۂ من یک دُشِ جام
 تا درختی مثل تیغِ بے نیام!

(عبدالمجید دین قم)

گیلانی ایکٹرک پریس ہسپتال روڈ لاہور میں باہتمام بالوقت نظام الدین
پرنٹر چھپی اور سر محمد اقبال پبلیشر نے میکلوڈز روڈ لاہور سے شائع کی

